

Ulusal Deprem Konseyi İlk Toplantısını Gerçekleştirdi

Oluşum çalışmaları TÜBİTAK tarafından yürütülen Ulusal Deprem Konseyi ilk toplantısını 16 Haziran'da gerçekleştirdi. 21 Mart 2000 tarihli bir Başbakanlık genelgesiyle tanımlanarak oluşturulmasına karar verilen konsey, genel olarak deprem konusundaki görüşlerin bir sağduyu süzgecinden geçirilerek kamuoyuna sunulmasını hedefliyor. Yaşadığımız iki büyük depremin ardından depremin, yazılı ve görsel yayın organlarından kamuoyuna ulaştırılması sırasında önemli sıkıntılar yaşanmıştı. Henüz üzerinde uzlaşmaya varılmamış kişisel görüşlerin, kuramların hatta hipotezlerin kamuoyuna duyurulması ve bunlar üzerinde tartışılması, başta deprem bölgesinde yaşayanlarımız olmak üzere hemen hepimizin günlük yaşamını olumsuz yönde etkilemişti. Bilim adamları arasındaki bilimsel ya da bilimsel olmayan her tartışmanın kamuoyuna duyurulması da bilime ve bilim adamlarına karşı duyulan güveni ve saygıyı azaltmıştı.

İşte bu olumsuz durumun ortadan kaldırılması amacıyla Ulusal Deprem Konseyi'nin oluşturulmasına karar verildi. Konseyin oluşturulması sırasında, son yıllarda depremle ilgili konularda etkin çalışmalar yapmış üniversitelerden, TÜBA (Türkiye Bilimler Akademisi) ve TÜBİTAK gibi üniversitelerle doğal bağı bulunan kuruluşlardan, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın deprem çalışmalarıyla doğrudan ilgili genel müdürlüklerinden, MTA (Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü) ve TPAO (Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı) gibi depremle ilgili çalışma yapan kuruluşlardan ve ilgili meslek odalarından kendi kuruluşları dışında en çok 10 kişiyi konsey üyesi adayları olarak bildirmeleri istenmişti. Ardından toplanan bu öneriler TÜBİTAK'ın en üst kurulu olan Bilim Kurulu'nda sayısal olarak değerlendirildi. Yerbilimleri, inşaat mühendisliği ve diğer alanlar olmak üzere üç ana grup

altında toplam 20 bilim adamı konsey üyesi olarak belirlendi. Konseyde, yerbilimleri alanında; Prof. Dr. Ömer Alptekin (İÜ), Prof. Dr. Aykut Barka (İTÜ), Dr. Ömer Emre (MTA), Prof. Dr. Haluk Eyidoğan (İTÜ), Prof. Dr. Naci Görür (İTÜ), Prof. Dr. Ali Koçyiğit (ODTÜ), Dr. Fuat Şaroğlu (TPAO/MTA), Prof. Dr. Celal Şengör (İTÜ), inşaat mühendisliği alanında; Prof. Dr. Atilla Ansal (İTÜ), Prof. Dr. Nuray Aydınoglu (BÜ), Prof. Dr. Mustafa Erdik (BÜ), Prof. Dr. Uğur Ersoy (ODTÜ), Prof. Dr. Polat Gülkan (ODTÜ) Prof. Dr. Faruk Karadoğan (İTÜ), Prof. Dr. Haluk Sucuoğlu (ODTÜ),

Prof. Dr. Tuğrul Tankut (ODTÜ) ve diğer alanlarda; Doç. Dr. Murat Balamir (ODTÜ), Prof. Dr. Necati İnceoğlu (İTÜ), Prof. Dr. Nuray Karancı (ODTÜ), Prof. Dr. Derin Orhon (İTÜ) yer alıyor. Uzmanlık alanları arasındaki dağılım dengesi bozulmamak koşuluyla, üç yılda bir 10 üyenin yenileneceği konseyde, ayrılacak üyeler kurayla belirlenirken yeni üyeleriye konsey seçecek.

16 Haziran'daki ilk toplantısını TÜBİTAK Başkanı Prof. Dr. Namık Kemal Pak'ın başkanlığında gerçekleştiren komisyonda, ilk olarak başkan ve başkan yardımcısı belirlendi. Konsey başkanlığına Prof. Dr. Tuğrul Tankut, başkan yardımcılığınaysa Prof. Dr. Aykut Barka getirildi. Sözcülük görevini başkan ve başkan yardımcısının yürüteceği konseyde, Prof. Dr. Polat Gülkan ve Prof. Dr. Haluk Eyidoğan da aynı görev için yedek üye olarak seçil-

diler. Üyelerin konseyle ilgili görüş ve değerlendirmelerinin alındığı bu ilk toplantıda, çalışma ilkeleri, alanları ve yöntemleriyle ilgili kapsamlı bir araştırma yapmak ve bu araştırmanın sonuçlarını konseyde tartışılacak bir düzen içinde sunmak amacıyla bir de komisyon oluşturuldu. Konseyin 14 Temmuz'da gerçekleştirilecek ikinci toplantısında da bu konuda (çalışma ilke, alan ve yöntemleri konusunda) somut sonuçlara varılması planlanıyor. Ayrıca konseyin çalışmalarını üzerine kuracağı felsefi temel de bu toplantıda belirlenmeye çalışılacak.

Bu aşamada yanıtlanması gereken belki de en önemli soru, konseyin ne olduğu ya da ne olması gerektiği sorusu. Konsey Başkanı Tuğrul Tankut'a göre bu konuda henüz sağlam, sağlıklı ve iyi tanımlanmış bir kavram üzerinde görüş birliği bulunmuyor. Komisyona yöneltilen eleştirilerin de bu kavramsal belirsizliklerden kaynaklandığını söyleyen Tankut, bu belirsizliklerin konsey tarafından en kısa sürede giderilmesi

ve halka duyurulması gerektiğini savunuyor. Konseyin bağımsızlığı ilkesiyse, Tankut'a göre konseyin en önemli özelliği: "Konseyin bağlı olduğu ya da altında çalıştığı herhangi bir kurum ya da kuruluş yok. Başka bir deyişle konsey, hiçbir kurum ya da kuruluşa bağlı değil. Kuşkusuz, komisyon üyelerinin çalışmalarını yürüttükleri çeşitli kurumlar var; ancak bu üyeler komisyonda kurumlarını temsilen bulunmuyorlar. Zaten üyeler de çalıştıkları kurumlara bakılarak seçilmediler. Dolayısıyla konseyin zorunlu olarak herhangi bir yerden talimat alması ya da herhangi bir yere hesap (rapor) vermesi de söz konusu değil. Buna karşın kurum ya da kuruluşlar, konseyin herhangi bir konu hakkındaki görüşünü almak isteyebilir. Konsey bu isteği kendi çalışma alanında görürse gündemine alabilir, değerlendirir ve görüş bildirir. Konseyin bu yönüyle hem herkese açık olduğunu

Prof. Dr. Tuğrul Tankut, Prof. Dr. Namık Kemal Pak, Prof. Dr. Aykut Barka

söyleyebiliriz. Bu niteliğiyle konsey her türlü etkinliğine kendisi karar veriyor. Çalışma yöntemi, çalışma alanı ve çalışma ilkesi de yine konsey tarafından belirlenecek şeyler. Kimse bu konuda konseye hazır bir reçete sunmuş ya da sunacak değil." Tankut, bu bağımsızlık ilkesiyle, konseyin TÜBİTAK tarafından oluşturulması arasındaki çelişki gibi görünen durumu da şöyle açıklıyor: "İlk oluşumun birileri tarafından yapılması gerekliydi. Genelgeyle de bu ilk oluşumu gerçekleştirme görevi TÜBİTAK'a verildi. Böylece bir karar bana kalırsa doğru... Çünkü TÜBİTAK özel statüsüyle tüm bilim ve araştırma kurumlarıyla yakın ilişkisi olan, her birinden eşit uzaklıkta, merkezde bulunan ve serbest hareket edebilen bir kurum. Başka bir deyişle, var olan kurumlar içinde belki de en uygun başlama noktası. Zaten TÜBİTAK'ın görevleri bu tür bir çalışmayla biri dışında bitmiş oldu. Bu gö-

reviyse konseye sekreteryaya ve lojistik destek vermek..."

Bir danışma kurulu niteliği taşıyacak olan konseyin, devletin bu konuda izleyebileceği politikaları ve stratejileri üretme yükümlülüğünün bulunmasına karşın, her hangi bir yaptırım gücü bulunmuyor. Tankut'un bu konudaki görüşleri şöyle: "... Konseyin yaptırım gücü yok, zaten olmasına da gerek yok. Konsey en basit anlamıyla etkili bir nasihat gücüne sahip. Daha doğru bir deyişle, konseyin bir yönlendirme etkisinin olması bekleniyor. Eğer yönetimler konsey kararlarını önemser ve uygulamaya geçirilmesi yönünde karar alırsa, bu konseyin yönlendirici etkisini ortaya çıkarmış olur.

Yaşanan son depremden, bir yenisine kadar geçen sürede yenisine hemen unutulduğumuz ülkemizin deprem olgusu, belki de toplumsal hafıza kaybımızla ilgili verilebilecek en iyi örneklerden biri. Tankut bu konuda da şunları söylüyor: "... Depremle ilgili hazırlık çalışmalarına bir an önce başlayıp, belli bir tempoda devam etmesi gerekiyor. Bu tür çalışmaların herhangi bir depremden sonra hız kazanması ama sonra uzunca bir süre daha doğrusu bir sonraki depreme kadar unutulması çok sakıncalı. Çünkü depreme hazırlık, deprem öncesinde, deprem sırasında ve deprem sonrasında yapılması gerekenler demek. Ancak bu yapılırken kamuoyunun ilgisi, panik düzeyine varılmadan sağlıklı bir düzeyde tutulmalı. Ama bu konseyin çok sık aralıklarla açıklamalar yapacağı anlamına da gelmemeli. Bu açıklamaların düzenli aralıklarla ve öncelikler içinde yapılması gerekli. Aynı zamanda bu açıklamaların spekülasyon ya da alışılmış tabiriyle 'olay yaratacak' nitelikte olmayacağı, sağduyulu, dengeli ve güvenilir bilimsel açıklamalar olması gerektiği çok açık. Bu nedenle medyanın çok renkli bulacağı açıklamalar yapılacağını sanmıyorum. Buna karşın medyanın konseyin işlevini önemseyemediğini, konsey açıklamalarını da gözardı etmeyerek kamuoyuna duyuracağını düşünüyorum."

Tankut'un konseyin geleceğine yönelik görüşleri şöyle: "Konseyin, ülkemizin deprem kaynaklı tüm sorunlarını hemen çözüvereceğini düşünmek sanıyorum çok doğru olmaz. Çünkü konseyin sihirli bir değneği yok. Dolayısıyla kamuoyunun böylesi bir beklenti içine girmesi, konseyi çok kısa bir süre sonunda başarısızlıkla suçlamasına neden olur. Konsey hakkında benzer bir değerlendirme yapmak için en az bir iki yıla ve bu süre içinde yaşanacak olanlara ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Bence konseyin en büyük başarısı, eğer gerçekleşirse, konsey önerilerinin kamuoyu tarafından önemsenmesi ve uygulamaya geçirilmesi olacaktır."

Bu yazının hazırlanması sırasında yardımcılarından dolayı Tuğrul Tankut'a teşekkür ederiz.
Murat Dirican

Ulusal Deprem Konseyi'yle İlgili Başbakanlık Genelgesi

17 Ağustos 1999 tarihli Gölcük ve 12 Kasım 1999 tarihli Düzce depremleri sonrasında yazılı ve özellikle görsel yayın kuruluşlarının gündeminde geniş yer alan deprem sorunu hakkında; yetkililer ve bilim adamlarınca yararlı bilgiler verilerek kamuoyunun aydınlatılmasına yardımcı olunmaya çalışılmakla birlikte, henüz uzlaşmaya varılmamış konularda kişisel yaklaşımların, kuramların ve hatta hipotezlerin kamuoyu önünde sergilenmesi ve savunulması sonucu ortaya çıkan karmaşa, başta deprem bölgelerinde olmak üzere vatandaşlarımızın kaygı, telaş ve gelecek korkusu içine düşmelerine yol açmaktadır. Ayrıca, bilimsel ortamda tartışılması doğal olan farklı görüşlerin yayın kuruluşlarında açıklanması kamuoyunun bilime duyduğu güveni, bilim adamlarına duyduğu saygıyı sarsmaktadır.

Deprem sorununun yaşandığı bazı ülkelerde birtakım düzenlemelere gidildiği görülmektedir. Avrupa Konseyi'nce kabul edilen "Deprem Önceden Tahminiyle İlgili Etik Kuralları", sorunu tanımlayarak çeşitli kurullar getirmekte ve her ülkede bir "Ulusal Değerlendirme Komitesi" kurulmasını önermektedir. Ülkemizde de kişilerin kendi görüşlerini açıklayabilmelerine bir kısıtlama getirilmeksizin, deprem konusundaki görüşlerin bir sağduyu süzgecinden geçirilerek kamuoyuna sunulmasını sağlamak amacıyla seçkin uzmanlardan oluşan bağımsız bir kurulun oluşturulması gerekmektedir. Böylelikle bu kurulun kamuoyunun güvenini yeterince sağlaması sonucu aykırı görüşlerin etkin olamayacağı beklenmektedir.

Depremle ilgili güncel konularda bilimsel tartışmalar sonunda ulaşılan uzlaşma sonuçlarının sağduyu çerçevesinde kamuoyuna duyurulması amacıyla seçti yerli bilimci, sekizi inşaat mühendisi, dördü de diğer alanlardan olmak üzere yirmi uzmandan oluşan ve bağımsız olarak görev yapacak "Ulusal Deprem Konseyi" kurulmuştur. Ulusal Deprem Konseyi'nin başlıca görevleri;

- Bilim adamlarınca yapılan deprem tahminlerini bilimsel açıdan değerlendirerek sağlıklı sonuçlar üretmek ve kamuoyunun bu konuda en güvenilir bilgiyi sağduyulu biçimde alabilmesini sağlayacak açıklamalar yapmak,

- Ülkemizin ihtiyaçları gözönünde bulundurularak, deprem zararlarının en aza indirilmesine yönelik araştırmaya çalışmalar için öncelikli alanlar belirlemek,

- Deprem sorunlarına ilişkin konularda kamu yetkililerine danışmanlık yapmak, gerekli görülen alanlar-

da politika ve stratejiler üretmek uygulamaya yardımcı olmak,

- Deprem tahminleriyle ilgili etik problemler içeren başvuruları değerlendirmek, bu çalışmaların da Avrupa Konseyi'nin "Deprem Önceden Tahminiyle İlgili Etik Kuralları"na esas alarak uygulamaya yol göstermektir.

Ulusal Deprem Konseyi'nin ilk oluşumu Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından yapılacak çalışmalar sonucunda gerçekleştirilecektir. Bu çalışmalar kapsamında; son yıllarda deprem konularında etkin çalışmalar yapmış olan üniversitelerden; üniversitelerle doğal bağı bulunan kuruluşlardan; Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'nın deprem çalışmalarıyla doğrudan ilgili genel müdürlüklerinden; depremlerle ilgili çalışma yapan kuruluşlardan; ilgili meslek odalarından kendi kuruluşları dışından en çok onar kişi (dört yerli bilimci, dört inşaat mühendisi ve iki diğer alanlardan) konsey üyesi adayları bildirmeleri istenecek; bu veriler değerlendirilerek konsey oluşturulacaktır.

TÜBİTAK tarafından yapılacak çağrı ile ilk kez toplanacak olan konsey, TÜBİTAK Başkanı'nın başkanlığında yapacağı ilk toplantısında konsey başkanını ve başkan yardımcısını seçecektir. Uzmanlık alanları arasında öngörülen dağılım dengesi bozulmamak koşuluyla, konseyin yarısı üç yılda bir yenilenecek, ilk üç yıl sonunda konseyden ayrılacak üyeler ad çekimi ile belirlenecektir. Yeni katılacak üyeleri konsey kendisi belirleyecek, konseyden ayrılmış üyeler, en az bir dönem ara verdikten sonra konseyde yeniden görevlendirilebilecektir.

Konsey yılda en az dört kez olmak üzere gerekli görüldüğü zamanlarda TÜBİTAK Başkanlık Binası'nda toplanacak, gerekli durumlarda TÜBİTAK Başkanı da konseyi toplantıya çağırabilecektir.

Konsey, kararlarını toplam üye sayısının en az üçte ikisinin (14 oy) oyu ile alacaktır.

Konsey çalışmalarını için gerekli olan araştırma sonuçları, ilgili kişi ve kuruluşlarca konseye verilecek, bunlar arasında gizli tutulması istenenler olması halinde, konsey gizlilik isteğini özenle ve önemle yerine getirecektir. Konsey'in sekreteryası işleri TÜBİTAK tarafından yürütülecek, üyelerin yol ve diğer giderleri TÜBİTAK tarafından karşılanacaktır.

Bilgilerini ve gereğini rica ederim.

Bülent Ecevit
Başbakan